

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО

UNIVERSITY OF NATIONAL AND WORLD ECONOMY

Приета с решение на ФС на факултет
..... протокол № /

Adopted by the Faculty Council Decision of Faculty of
..... protocol № /

Утвърдил:
Approved by:

Декан – проф. д-р Георги Петрунов
Dean of Faculty – prof. Georgi Petrunov, PhD

УЧЕБНА ПРОГРАМА SYLLABUS

Учебна дисциплина <i>Course</i>	МЕЖДУНАРОДНИ МИГРАЦИИ INTERNATIONAL MIGRATIONS	
Статут на дисциплината <i>Course Category</i>	ФАКУЛТЕТНА ИЗБИРАЕМА FACULTY OPTIONAL	
Област на висше образование <i>Area of Study</i>	3. СОЦИАЛНИ, СТОПАНСКИ И ПРАВНИ НАУКИ 3. SOCIAL SCIENCES, ECONOMICS AND LAW	
Професионално направление <i>Field of Study</i>	3.8. ИКОНОМИКА 3.8. ECONOMICS	
Специалност <i>Degree Programme</i>	ИКОНОМИЧЕСКА СОЦИОЛОГИЯ И ПСИХОЛОГИЯ ECONOMIC SOCIOLOGY AND PSYCHOLOGY	
Образователно-квалификационна степен <i>Educational and Qualification Degree</i>	БАКАЛАВЪР BACHELOR	
Факултет <i>Faculty</i>	ОБЩОИКОНОМИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ GENERAL ECONOMICS FACULTY	
Катедра <i>Department</i>	ИКОНОМИЧЕСКА СОЦИОЛОГИЯ ECONOMIC SOCIOLOGY	
Аудиторна заетост <i>Academic Hours</i>	Редовно обучение <i>Full Time</i>	60 часа 60 hours
	Дистанционно обучение <i>Distance Learning</i>	9 часа 9 hours
Извънаудиторна заетост <i>Extracurricular Academic Hours</i>	Редовно обучение <i>Full Time</i>	90 часа 90 hours
	Дистанционно обучение <i>Distance Learning</i>	141 часа 141 hours
Кредити <i>Credits</i>	6 6	
Титуляр <i>Lecturer</i>	доц. д-р Михаела Мишева assoc. prof., Mihaela Misheva, PhD	

АНОТАЦИЯ

Дисциплината „Международни миграции“ се чете пред студентите в ОКС „Бакалавър“ от специалност „Икономическа социология и психология“ от учебната 2019 г.

Курсът „Международни миграции“ запознава студентите с водещи в съвременната наука теории и изследвания на миграционните процеси. Основните цели на курса са: запознаване с класически и съвременни теории на миграциите; анализ на съвременните международни миграционни движения и предизвикателствата пред миграционната политика на 21 век. Курсът разчита на интердисциплинарен подход посредством теоретични парадигми от полето на социологията, икономиката, политологията и антропологията.

В първата част на курса се представят историята на международните миграции и въведение в терминологията на миграционните изследвания и теории. Разграничават се микро, мезо и макро нивото в проблемите на международните миграции.

Втората част на курса разглежда основите причини за появата, продължителността и посоката на миграциите според класически и съвременни теории: класически икономикс на миграциите, структурен подход към миграционните процеси, нова икономика на трудовите миграции, мрежови подход за анализ на миграционните процеси, транснационализъм, теория на сегментирания трудов пазар.

В третата част на курса, международните миграции се анализират посредством основните актьори в процеса: институции, икономически мигранти, бежанци, недокументирани мигранти, завръщащи се мигранти. Анализират се съвременните предизвикателства пред изпращащите, приемащите и транзитните държави. Специално внимание е отделено на проблемите на съвременната българска емиграция, традиционните диаспори и имиграцията.

Четвъртата част на курса е посветена на миграционната политика и законодателство в сравнителен план, и връзката с миграционните изследвания. На базата на онлайн платформите на MIPEX и European Social Survey EDU се разработват модели на оценка на миграционни политики в областта на интеграцията и сравнителни анализи на миграционната картина в Европа. Представени са емпирични изследвания на миграциите от международни институции и университетски проекти на УНСС и БАН, на базата на които студентите разработват свои проекти за изследване на международните миграции. Посредством онлайн платформі разработена по проект ДН05/6 „Завръщащите се мигранти: сегментация и стратификация на икономическата мобилност“ и AMIF 101141117, Supporting language learning of migrant children and young adults through language buddies (Language Buddy) на студентите е предоставена възможност за достъп до електронни ресурси в областта на миграцията.

Език на преподаване: български

COURSE DESCRIPTION

The course "International Migrations" introduces students to classical and contemporary theories of migration, allowing them to engage with leading scholars. The main objectives of the course are: familiarization with classical and modern theories of migration; analysis of modern international migration movements and challenges to 21st century migration policy. The course relies to an interdisciplinary approach based in the fields of sociology, economy, politology and anthropology.

The first part of the course presents the history of international migration and an introduction to the terminology of migration studies and theories. A distinction between the micro, meso and macro levels in the problems of international migration is made and analyzed.

The second part of the course examines what causes the migration, its duration and direction according to classical and contemporary theories: classical economics of migration, structural approach to migration processes, new economy of labor migrations, network approach for analysis of migration processes, transnationalism, and dual labor market theory.

In the third part of the course, international migrations are analyzed through the main actors in the process: institutions, economic migrants, refugees, undocumented migrants. The challenges facing the sending, host and transit countries are being analyzed. Special attention is paid to the problems of modern Bulgarian emigration, traditional diasporas and immigration.

The fourth part of the course is devoted to migration policy and legislation in comparative terms and to the link with migration studies. Using online platforms of MIPEX and European Social Survey EDU students can develop models of assessment of migration policies and analyze data for migration in Europe. Empirical studies of migration from international institutions and university projects of UNWE and BAS are presented on the basis of which students develop their projects for the study of international migrations. Students have access to digital resources on migration topics through an online platform developed in the project "Returning migrants: stratification and segmentation of economic mobility." and AMIF 101141117, Supporting language learning of migrant children and young adults through language buddies (Language Buddy)

СЪДЪРЖАНИЕ

№	ТЕМА/THEME	Аудиторна заетост (часове)			
		Редовно обучение		Дистанционно обучение	
		Л	У	Л	У
1.	Въведение в терминологията на миграционната теория и изследванията на международните миграции. Terminology introduction in migration theory and research <i>Дефиниции на явлението и основните категории мигранти.</i> <i>Международни институции по миграция. Ролята на индивида, семейството, икономиката и националните правителства в миграционните процеси.</i>	2 ч.	2 ч.	0,5 ч.	0,5 ч.
2.	Историческа перспектива към миграциите Historical perspective towards migrations <i>Исторически обзор на етапите в развитието на миграционните процеси (Класификациите на Д. Масей,</i>	2 ч.	2 ч.	0,3	0,3

	<i>Кастелс и Милър и др.). Развитие на българската емиграция.</i>				
3.	Съвременни промени в миграционните потоци Contemporary changes in migration flows <i>Концепция за смесените миграции. Стратификационна картина на българската емиграция и имиграция. Структура на глобалните миграционни потоци. Промени в интензитета, посоката и причините за миграция в края на XX век и началото на XXI в.</i>	2 ч.	2 ч.	0,5 ч.	
4.	Класически и неокласически икономически подход Classical and neoclassical economic approach <i>Теория на отблъскващите и притеглящите фактори – “push and pull” (Б. Томас). Неокласическата икономическа перспектива към миграциите: макро и микро ниво (А. Луис, Б. Тодаро).</i>	2 ч.	2 ч.	0,5 ч.	0,5 ч.
5.	Глобалната перспектива в теоретизирането на миграциите. The global perspective towards migrations. <i>Структурен подход към миграционните процеси. Миграционни системи. Транснационализъм,</i>	2 ч.	2 ч.		
6.	Миграции и трудови пазари Migrations and labor markets <i>Нова икономика на миграциите (О. Старк). Теория на сегментирания трудов пазар (М. Пиоре).</i>	2 ч.	2 ч.	0,2	0,2
7.	Мрежови теории за миграцията Network migration theories <i>Мрежовият подход за изследване на миграционните процеси: предимства и ограничения.</i>	2 ч.	2 ч.	0,5	0,5
8.	Теории за развитието и завръщането Theories of Return and Development <i>Дефиниции, етапи и устойчивост на завръщането. Социко-икономическо развитие, икономически растеж и миграции.</i>	2 ч.	2 ч.	0,5 ч.	0,5 ч.
9.	Икономическите мигранти. Labor migrants <i>Миграционни биографии. Влияние върху пазара на труда на изпращащите и приемащите страни. Миграционни трансфери. Expats.</i>	2 ч.	2 ч.	0,3	
10.	Недокументирани мигранти Undocumented migrants <i>Дискусия за дефинициите нелегален-недокументиран мигрант. Трафик на хора. Миграционни маршрути.</i>	2 ч.	2 ч.	0,2	
11.	Бежанци Refugees <i>Дефиниции, митове и нагласи към бежанците. Международни институции. Данни за размера на бежанския поток и състоянието на бежанците в България и по света.</i>	2 ч.	2 ч.	0,3	0,3 ч.
12.	Имиграция и интеграция Immigration and integration <i>Имиграция и интеграция на мигранти. Социален капитал на имигрантите. Смесени семейства. Менторски програми за интеграция на бежанци.</i>	2 ч.	2 ч.	0,2	0,2 ч.
13.	Завръщащите се мигранти. Returning migrants	2 ч.	2 ч.	0,2	0,2 ч.

	<i>Циркулярна миграция. Завръщащите се в България мигранти: стратификация и сегментация на трудовата мобилност.</i>				
14.	Миграционна политика Bulgarian migration policy <i>Политика по миграциите на ЕС. Законодателство в областта на миграциите. Интеграционни политики. Легализационни програми: планът „Греко“ в Испания. Добри практики за езикова и културна интеграция по модела Езиков приятел,</i>	2 ч.	2 ч.	0,3	0,3 ч.
15.	Миграционни изследвания Migration research <i>Подходи и методи за изследване на международните миграции. Университетски изследвания на миграциите в България. Европейско социално изследване.</i>	2 ч.	2 ч.		
	Общо	30 ч.	30 ч.	5 ч.	4 ч.

Легенда: Л – лекции; У – упражнения

МЕТОДИ НА ПРЕПОДАВАНЕ

Комбинират се различни методи на преподаване, съобразени с формата на обучение - лекции и задания за самостоятелна работа (подготовка на презентация по литературни източници, международни и национални изследвания и примерен проект за провеждане на емпирично изследване). Основните цели на самостоятелната работа на студентите по дисциплината “Международни миграции” са:

Първо, студентите да се запознаят с класическите и модерни миграционни теории чрез участие в лекциите, подготовка на презентации по зададени теми, въз основа на самостоятелно проучване на литературни източници и представяне на темата под формата на презентация и дискусия.

Второ, да развият умения за разбиране и анализ на данни от икономически, демографски и социални изследвания в сферата на миграциите, обществените нагласи към миграциите и реализацията на национални политики;

Трето, да придобият умения, необходими за решаване на сложни проблеми в сферата на провеждането на изследвания в областта на миграциите;

Четвърто, да придобият ключови компетентности за гражданско участие в институции и организации по проблемите на миграциите и социално приобщаване на обществени групи.

На студентите се възлагат два типа задания за самостоятелна работа:

1. Индивидуално задание: подготовка на презентация върху определена тема.
2. Групово задание (работа в екип): подготовка на проект за провеждане на емпирично изследване на миграциите.

Необходимите ресурси за обучение са компютърна мултимедия, бяла дъска, маркер, достъп до интернет. Предвижда се изнесено обучение в централата на Висшия комисариат за бежанците към ООН в София, България.

По време на курса се използват онлайн платформата на Европейското социално изследване (<http://essedunet.nsd.uib.no/>) и онлайн инструментите на Международния индекс за оценка на миграционни политики в областта на интеграцията MIPEX (<https://www.mipex.eu/>) .

За оценка на студентите се използва тестовия модул в платформата MS Teams. Анкетния модул на MS Teams се използва за междинна и финална оценка на преподаването.

ИЗВЪНАУДИТОРНА ЗАЕТОСТ

Форма на извънаудиторна заетост	Брой часове	
	Редовно обучение	Дистанционно обучение
1. Провеждане на практически занятия	10	
2. Разработване на курсова работа/проект	30	
3. Подготовка на реферат		
4. Решаване на казус		30
5. Разработване на задание	10	30
6. Проучване по поставена задача		11
7. Подготовка за текущ контрол	20	30
8. Други:		
9. Подготовка за изпит	20	40
Общо	90	141

ОЦЕНЯВАНЕ

Оценяването по дисциплината е комплексно.

При редовна форма на обучение крайната оценка се образува по следния начин:

$$KO = 0,5 KP + 0,5 PЗ + 0,50TK + 0,40ПИ$$

Където:

KO	=	крайна оценка
KP	=	курсова работа
PЗ	=	разработване на задание
TK	=	оценка от текущ контрол през семестъра
ПИ	=	оценка от писмен изпит

При дистанционна форма на обучение крайната оценка се образува по следния начин:

$$KO = 0,5 PK + 0,5 PЗ + 0,50TK + 0,40ПИ$$

Където

KO	=	крайна оценка
PK	=	решаване на казус
PЗ	=	разработване на задание
TK	=	оценка от текущ контрол през семестъра

ПН = оценка от писмен изпит

Крайната оценка е по шестобалната система. Минималната оценка за успешно приключване на обучението е „Среден (3)”. Съотнесена с Европейската система за трансфер на кредити, съпоставимостта на оценките е следната:

Отличен /6/	Много добър /5/	Добър /4/	Среден /3/		Слаб /2/	
A	B	C	D	E	FX	F
Присъждат се кредити както е по учебен план					Не се присъждат кредити	

РЕЗУЛТАТИ

Учебната програма е насочена към формиране на изискваните за образователно-квалификационната степен знания (теоретични и фактологически), умения (познавателни и практически) и компетентности (самостоятелност и отговорност, компетентности за учене, комуникативни и социални компетентности, професионални компетентности), в съответствие с Националната квалификационна рамка.¹

Дисциплината предоставя на студентите следните основни знания:

- Теоретични знания за класическите и съвременни теории обясняващи възникването, продължителността и посоката на миграциите;
- Фактологични знания за съвременните миграционни процеси и законодателни режими;
- Знания за самостоятелна интерпретация на социологическа, икономическа и демографска информация и критично възприемане на процеси свързани с разработването на миграционната политика;
- Знания за методите, възможностите и ограниченията при събирането, анализа и използването в практиката на изследвания на миграционните проблеми.

Обучението по дисциплината формира у студентите следните основни умения:

- За ясно формулиране на идеи, проблеми и решения на базата на теоретични парадигми и емпирични данни за миграционните процеси;
- За критично оценяване на проблемни сфери в съвременната законодателна рамка в областта на миграциите в ЕС и България;
- Изразяване на аргументирано отношение по въпросите на появата, продължителността и посоката на миграциите днес;
- Умения за анализ на интердисциплинарни явления и творчески подход за работа в екип по проблемите на миграциите.
- Умения за използване, оценяване и филтриране на цифрово съдържание по отношение на миграциите и интеграцията на имигранти.

Обучението по дисциплината формира у студентите следните основни компетентности:

- Граждански компетентности за участие в НПО, организации и институции свързани с миграциите;
- Социални компетентности за социално приобщаване на обществени групи;
- Личностна реализация посредством международна образователна или трудова мобилност;
- Информационна грамотност и анализ по отношение на данни за миграционните процеси;

РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ДИСЦИПЛИНАТА

1. London School of Economics and Political Science, UK

¹ Националната квалификационна рамка на Република България (РМС № 96/02.02.2012) дефинира знанията, уменията и компетенциите, които се изискват като резултат от обучението в съответните образователно-квалификационни степени във висшето образование.

2. MIT's Center for International Studies, USA
3. Warsaw University, Poland

Представителство на ВКБООН в България

Площад "Позитано" 2 Tel.: (+ 359) 2 980 24 53/ 54
1000 София Fax: (+ 359) 2 980 16 39
България Email: bulso@unhcr.org

22 юни 2021 г.

Превод от английски език
Изх. номер: BULSO/L021/083

Относно: Курс по „Международни миграции“

Уважаеми проф. д-р Димитров,

Сътрудничеството на ВКБООН с академичната общност трябва да бъде разглеждано в контекста на Глобалния договор за бежанците от 2018 г., който поставя акцент върху подход за въвеждане на различни заинтересовани страни в цялостната рамка за отговор на бежански ситуации (multi-stakeholder approach). По-конкретно, в чл. 43 от Глобалния договор се посочва, че „ще бъде създадена глобална академична мрежа по въпросите на бежанците, друга насилствена миграция и лицата без гражданство, която ще включи университети, академични общности, изследвателски институти, заедно с ВКБООН и други заинтересовани страни, с цел да се насърчат научни изследвания, обучение и възможности за стипендии, които да доведат до конкретни резултати в подкрепа на целите на Глобалния договор“¹.

В духа на поставените по-горе параметри Представителството на ВКБООН в България полага сериозни усилия за изграждане на дългосрочни партньорства с академичната общност в страната. По-конкретно, през септември 2018 г. беше създаден Академичен съвет по въпросите на бежанците, в началото на 2020 г. беше финализирано и проучване за възможностите за съвместни инициативи между академична общност и практики в работата с бежанци и мигранти, а от 2020 г. стартира и издаването на академичен бюлетин за принудителна миграция „Бежанците: днес и утре“², подготвян от ВКБООН в сътрудничество с Български съвет за бежанци и мигранти. В рамките на тези инициативи нашата Агенция идентифицира и висшите учебни заведения, в които темата за бежанците е застъпена под различни форми в рамките на учебното съдържание на бакалавърски, магистърски и докторски програми.

Въз основа на направеното и споменатото по-горе проучване, става ясно, че дисциплината „Международни миграции“, част от учебния план на бакалавърската специалност „Икономическа социология и психология“ в катедра „Икономическа социология“ на Общикономически факултет на Университета за национално и световно стопанство, предлага оригинален поглед към миграционната тематика, чиито съдържание и подход я отличават от курсове с подобна насоченост в други университети. По данни от споменатото по-горе проучване (които може и да не са напълно изчерпателни), това е единствената бакалавърска дисциплина, организирана от ВУЗ в България, с подобно интердисциплинарно обучение: на фона на няколко курса от тематичното ядро, които имат тясна специализация – основно правна, социална или свързана с националната сигурност³. За разлика от тях, курсът „Международни миграции“ стъпва на постиженията на социологията, икономиката, политологията и антропологията, като чрез това холистично обучение отговаря на нуждата от познаване на причините, пораждащи миграционните процеси, както и последиците – предизвикателствата и възможностите, пред които се изправят мигранти и приемащи общества.

ВКБООН намира университетското обучение по темите, свързани с миграция – принудителна или доброволна, като особено необходимо и навременно: позиция, основана на изводи от

¹ Глобален договор за бежанците, чл. 43

² Бюлетинът е достъпен на платформата www.academia-refugees.integration.bg

³ UNHCR, Mapping of Collaboration Opportunities between UNHCR and Academic Institutions in the Area of Refugees and Asylum, 2020. Стр.37-42

Проф. д-р Димитър Димитров
Ректор
Университет за национално и световно стопанство

проучване на нашата Агенция и Института по философия и социология при БАН за 2019-2020 г. относно нагласите към бежанците. От тях става ясно, че информацията по темата е недостатъчна, а отношението на българите се основава предимно на стереотипи и медийни публикации⁴.

В същото време, темата за бежанците се утвърждава като ключова в отношенията между държавните членки на ЕС, както и на ЕС с негови външни партньори. Принудителната миграция оказва значително влияние върху икономическия, политическия и социалния живот на държавите и поставя както сериозни предизвикателства, така и нови възможности пред правителствата. Необходимостта от изграждане на работеща и справедлива система за закрила на бежанците налага обществен консенсус относно национални и европейски политики и стандарти. Тяхното по-добро разбиране минава през задълбочено познание на миграционните процеси и изисква изграждането на кадри, които да имат теоретична и практическа подготовка.

Партньорството на нашата агенция с УНСС в тази посока започна още през академичната 2020/2021 г., когато ВКБООН представи основни принципи и тенденции в режима на закрила и интеграция на бежанци в онлайн занятие. Ние приветстваме и с желание се отзоваваме на поканата за включване в официалната програма на курса на изнесено занятие на студентите в нашия офис през следващата академична година, където те да имат възможност да придобият впечатления от първа ръка за работата по закрила и интеграция на бежанците на глобално и национално ниво. По време на посещението си участниците в курса ще бъдат информирани за работата на ВКБООН по застъпничество, ще получат ценни статистически и аналитични данни относно ситуацията с бежанците в страната, ще се запознаят с дейността на гражданския сектор. При интерес ще имат възможност да се срещнат и с представител на Бежанския консултативен съвет, от когото да научат какъв е опитът на бежанците в страната.

Нашата агенция разпознава като ценен и фокуса върху изграждането на умения за разбиране и анализ на изследвания, търсене на работещи решения и изграждане на компетентности за гражданско участие в институции и неправителствен сектор: тези практически насочени образователни усилия са от ключова необходимост и ще получат необходимата подкрепа от нашия офис.

ВКБООН остава насреща за включване на студентите от тази добре разработена и навременна програма в създавани от нашата агенция и партньори проекти и практики, както и в списването на споменатия по-горе академичен бюлетин за принудителна миграция.

Благодаря Ви за сътрудничеството.

Н. Л. Нарасимха Рао
Представител на ВКБООН в България

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА

А. Основна

1. Мишева, М. „Международни миграции“, учебник, изд. на УНСС, 2022
2. Мишева, М. „Завръщаща се миграция и социално-икономическо развитие“, ИК на УНСС, 2022
3. Нончев, А., Минчев, М. Зарева, И. Бакалова, М. Мишева, М. Христова, М. „Завръщащите се мигранти“, изд. на УНСС, 2020.:
<https://www.cceol.com/search/book-detail?id=1059738>
4. Кръстева, А. „От миграция към мобилност“, НБУ, 2014 г.
5. Минчев, В., Маркова, Е., Мишева, М. и колектив, „Българската емиграция: теории политики, изследвания“, Институт за икономически изследвания при БАН, София, 2012 г.

Б. Допълнителна

1. Бауман, З., *Бежанци пред дверите на Европа*, изд. Изток-Запад, 2016
2. Елдъров, С. „Българите в Албания 1913-1938. Изследване в документи“, изд. Иврай, 2000
3. European social survey, 2023 на www.europeansocialsurvey.org и <https://ess-search.nsd.no/CDW/ConceptVariables>
4. Международен сравнителен индекс на политиките за интеграция 2023 - <https://www.mipex.eu/>.
5. Мишева, М., „Мрежовият подход за анализ на миграционни процеси“, Научни трудове на УНСС, кн. 2/2015 г.
6. Нончев, А., Мишева, М., Христов, Й., „Социални мрежи на имигрантските общности в България и оценка на политиките за интеграция“, ИК на УНСС, 2016
7. Нягулов, Б., „Банатските българи“, изд. Парадигма, 1999
8. Castels, Stephen & Mark Miller (2009). *The Age of Migration and International Population Movements in the Modern World*. UK: Palgrave Macmillan
9. Stark, O., *The Migration of Labour*, Blackwell, Cambridge, 1991
10. Portes, A. „*Migration and social change*“, Princetown University, 2008
11. Alesina, A., & Tabellini, M. (2024). The political effects of immigration: Culture or economics?. *Journal of Economic Literature*, 62(1), 5-46.

Допълнителни електронни ресурси за дистанционно обучение

1. Видин, Б., Мулешкова, И., Спасова, М., Каменов, К., Събева, К. Радева М., Василева, П., Наръчник за координация на институциите отговорни за процесите на интеграция на имигрантите в българското общество, Европейския фонд за интеграция на граждани на трети страни, достъпно на <https://webgate.acceptance.ec.europa.eu/migrant-integration/public/?action=media.download&uuid=2A4834E9-D3F1-D8D4-C4E7713F2AA24C91>
2. Microsoft Forms Test. *Бежанците днес и утре*. Microsoft Forms. Retrieved March 21, 2025, from <https://forms.office.com/pages/designpagev2.aspx?token=02711a714a4c49e4b682a63ee8fb35e1&subpage=design&id=hsDH61DDU0SRGjt0D41traqkqP9yftpElMYiYXlVHrBUOUw5T0Y2OVICT1M4WE1LSU9XRiZJSTRVRy4u&analysis=false>
3. Мишева, М. (2022). *Перспективата на завръщащите се мигранти в България* [Презентация]. UNWE Blogs. <http://blogs.unwe.bg/mmisheva/files/2022/01/Перспективата-на-завръщащите-се-мигранти-в-България-презентация.pdf>
4. Мишева, М. (n.d.). *Социално и икономическо развитие* [Видео файл]. UNWE SharePoint. Retrieved March 21, 2025, from https://unwebg-my.sharepoint.com/personal/mmisheva_unwe_bg/_layouts/15/stream.aspx?id=%2Fpersonal%2Fmmisheva%5Funwe%5Fbg%2FDocuments%2F%D0%A1%D0%BE%D1%86%D0%B8%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%BE%20%D0%B8%20%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%BE%20%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%B5%20%D0%9C%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%B2%D0%B0%2Emp4&ga=1&referrer=StreamWebApp%2EWeb&referrerScenario=AddressBarCopied%2Eview%2Eeabe8ec4%2Dc006%2D4fde%2D8d8d%2D8d9a52e5127b
5. StudyStack. Misheva (n.d.). *Migration theories*. Retrieved March 21, 2025, from <https://www.studystack.com/flashcard-3492714>
6. United Nations. *Sustainable development goals*. United Nations. Retrieved March 21, 2025, from <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>

Съставил: _____
доц. д-р Михаела Мишева

Ръководител катедра: _____
проф. д-р Георги Петрунов

Декан: _____
проф. д-р Георги Петрунов